

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

Рада молодих учених університету

Матеріали

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

26 листопада 2021 року

Вип. 77

Збірник наукових праць

Переяслав – 2021

УДК 001+37(100)
ББК 72.4+74(0)
Т 33

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 77. 592 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Дашкевич Є.В. – кандидат біологічних наук, доцент (Білорусь)

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Носаченко В.М. – кандидат педагогічних наук

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Садиков А.А. – кандидат фізико-математичних наук, доцент (Казахстан)

Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Халматова Ш.С. – кандидат медичних наук, доцент (Узбекистан)

Юхименко Н.Ф. – кандидат філософських наук, доцент

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій

©Університет Григорія Сковороди
в Переяславі

©Рада молодих учених університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті описано методичні підходи до викладання шкільного курсу географії в інклюзивному освітньому середовищі.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, учні із особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання географії.

The article describes the methodological approaches to teaching a school course of geography in an inclusive educational environment.

Key words: inclusion, inclusive education, students with special educational needs, inclusive teaching of geography.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні пріоритетним напрямком включення дітей із психо-фізичними порушеннями у загальний освітній простір є інклюзія.

Існує величезна кількість визначення поняття «інклюзія», однак ми цілком погоджуємося із авторами практичного посібника «Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі» в частині того, що іноді легше описати те, що інклюзією не є, ніж те, чим вона є насправді (рис. 1).

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

Рис. 1. До розуміння поняття «інклюзія»
(складено автором за джерелом [2, с. 15-16])

Інклюзією не може вважатися процес, за якого учні вивчають деякі предмети у спеціальній школі, а на решту занять йдуть до масового навчального закладу.

Коли учні навчаються у спеціальному, переважно сегрегованому, середовищі в межах масової школи – це не інклюзія.

Коли учні перебувають у звичайних класах, але при цьому вони повинні навчатися за іншою програмою, що за своїм змістом суттєво від різняється від тієї, яку пропонують їхнім одноліткам, – це теж не інклюзія.

Таким чином, інклюзивне навчання означає такий спосіб отримання освіти, коли учні з особливими освітніми потребами навчаються в загальному освітньому середовищі за місцем свого проживання, – і це є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або є альтернативою домашньому та індивідуальному навчанню.

Освітня інклюзія означає пристосування не учня до школи, а школи до учня. Адже школи існують передусім для того, щоб задовольняти освітні потреби учнів, а не навпаки.

Для дітей із особливими освітніми потребами усі шкільні предмети є важливими, однак існує один предмет, який максимально розвиває інтерес до вивчення навколишнього середовища та викликає почуття здивування. Цим шкільним предметом є географія. Вивчення географії допомагає дітям із особливими освітніми потребами розібратися у складному світі, який, до того ж, доволі динамічно змінюється. Саме завдяки вивченню географії учні з'ясовують, де саме на Землі знаходиться той чи інший географічний об'єкт, як формуються природні комплекси та ландшафти, як взаємопов'язані між собою природа, господарство та населення будь-якої країни чи території.

Вивчення географії спонукає учнів ставити питання, досліджувати, критично ставитися до інформації, просторово мислити, використовувати карти, візуальні образи та нові технології, включаючи географічні інформаційні системи (ГІС), для отримання, представлення та аналізу інформації. Можна навіть без перебільшення стверджувати, що географія надихає учнів із особливими освітніми потребами стати «громадянами світу», досліджуючи своє місце у світі, свої цінності та свою відповідальність перед іншими людьми, перед навколишнім середовищем та сталим розвитком суспільства і природи.

Шкільна програма не є нерухомою, як, наприклад, якась будівля, до якої мають отримати безперешкодний доступ учні з інвалідністю. Вчителі усіх шкільних дисциплін (у нашому випадку – вчителі географії) мають розуміти, що вони можуть (і повинні) іноді дещо змінити у програмі навчання для того, щоб залучити до освітнього процесу усіх учнів, у тому числі із особливими освітніми потребами.

Для організації ефективного інклюзивного навчання географії вчителі повинні вміти передбачати, які перешкоди можуть зустрітися під час опанування цієї дисципліни учнями із особливими освітніми потребами. Саме тому під час планування кожного уроку вчителям необхідно продумати способи мінімізації чи скорочення цих бар'єрів, щоб усі учні могли брати повноцінну участь у навчанні. У деяких навчальних заходах (наприклад, у проведенні міні-досліджень, практичних робіт тощо) учні із особливими освітніми потребами можуть брати рівноправну участь із їхніми однокласниками. В інших випадках (наприклад, під час проведення навчальної екскурсії) може виникнути потреба внесення певних коректив, щоби залучити до цього процесу учнів з інвалідністю.

Під час вивчення деяких тем може виникнути потреба у проведенні «паралельних» занять із учнями з особливими освітніми потребами, щоб вони змогли досягти запланованих цілей уроку, але дещо іншим шляхом. Так, наприклад, можна використовувати інтелект-карти для представлення будь-якої географічної інформації замість розповідного тексту. Іноді учням із інвалідністю необхідно буде на уроці виконувати інші види діяльності, які відрізняються від того, що виконують учні без інвалідності, іншим шляхом досягати опанування навчального матеріалу. Наприклад, проблеми включення учнів із вадами зору до роботи із географічною картою будуть зовсім іншими, ніж та ж сама діяльність для дітей із іншими нозологіями захворювання. Деяким учням із проблемами психофізичного розвитку, які мають труднощі із корекцією поведінки, може знадобитися зміна видів діяльності на уроці або перерви на відпочинок.

Вчителю необхідно обов'язково продумати заходи із забезпечення безпеки учнів із інвалідністю. Наприклад, ніде не можуть відставати проводи, стіл (столи) та його краї мають бути позначені тому що учні із розладом аутичного спектру (далі – РАС), як правило, мають низьке усвідомлення небезпеки. Крім того, учні із РАС мають підвищену чутливість до шуму або запахів. Це слід передбачити при проведенні географічних екскурсій. Разом із тим, вчителям географії слід активно використовувати польові практики та екскурсії для розвитку розуміння учнями із особливими освітніми потребами наявності різноманітного географічного середовища.

Для підтримки навчання учнів із особливими освітніми потребами слід використовувати ІКТ. У нагоді для таких учнів має стати бездротова миша. Крім того, якщо вчитель показує

презентацію, чи організовує роботу учнів із комп'ютером, слід використати екранні фільтри для зменшення відблисків, збільшені розміри шрифту для екрана розширення (у будь-якому випадку шрифти, які використовуються в друкованому матеріалі, мають бити не менше 12 пт (24 пт для презентацій на екрані). Шрифт має бути чітким (зазвичай без «зарубок», наприклад, Arial або Comic Sans). Слід підтримувати відповідний контраст між фоном та текстом презентації, та / або використовувати текстовий процесор, що озвучує (прочитує) текст.

Учні з поганим моторним контролем можуть отримати впевненість і досягти успіхів завдяки письму / малюванню на комп'ютері. Інтелектуальний текст, з яким вони працюватимуть, може підбадьорити таких учнів використовувати ширший словниковий запас, а складнощі із пунктуацією та орфографією можна подолати за допомогою програми автоматичної перевірки орфографії, яка є у комп'ютері.

Під час викладання свого предмету в інклюзивному класі вчителям географії доцільно активно застосовувати парні та/або групові форми роботи. Це обумовлено тим, що учням із проблемами мовлення може бути дуже важко висловлюватися «на публіці» перед усім класом. Натомість при роботі у парі або групі такі учні почуватимуть себе значно впевненіше та спокійніше. Перехід до парної та/ або групової форми роботи і назад, повинен

чітко сигналізуватися. Це є особливо корисним для учнів із РАС, які важко сприймають зміну виду діяльності.

Вчителі мають розуміти, що «мова географії» може бути занадто складною для учнів із особливими освітніми потребами. Наприклад, такі поняття, як «русло річки», «рівень води», «ерозія», «клімат», «градієнт», «географічний пояс», «висота», «відстань» тощо є незрозумілими для учнів із особливими освітніми потребами через абстрактний характер цих термінів. Завдання на проведення порівняльної характеристики географічного положення материків, або відмінності двох океанів, або фізико- та економіко-географічної характеристики території (країни) будуть дуже важкими для учнів із порушенням мовлення, включаючи учнів із РАС. У цьому випадку слід надати можливість таким учням відповідати на відкриті питання, наприклад: «Чому річка затопила прибережну територію?».

Для ефективнішого розуміння учнями із особливими освітніми потребами абстрактних географічних понять доцільно активніше застосовувати практичну діяльність, а саме: екскурсії, походи та польові дослідження. Це допоможе учням не лише зрозуміти та засвоїти географічну лексику, але й сприятиме аналізу та розумінню того, що вони побачили.

Вчителям географії також доцільно давати учням із особливими освітніми потребами більше часу для того, щоб продумати відповідь на питання, та обов'язково демонструвати цим учням повагу до їх відповідей, а також висловлювати цінування їх внеску в загальну дискусію, що відбувається на уроці.

З метою кращого опанування навчального матеріалу під час екскурсій, учням із особливими освітніми потребами можна дозволяти використовувати аудіозаписи замість письмових нотаток.

Вчителю не слід забувати також й про такий важливий етап уроку, як закріплення отриманих знань. Перевірити розуміння учнями із особливими освітніми потребами того чи іншого географічного процесу або явища можна, попросивши їх переформулювати «своїми словами» або в іншій формі. Наприклад, після вивчення тектонічних процесів, можна дати завдання учням пояснити сутність тектоніки літосферних плит «своїми словами» (спрощено) усно, письмово або графічно.

З метою підвищення ефективності навчання географії в інклюзивному освітньому середовищі вчителю обов'язково слід підтримувати зворотній зв'язок із учнями з особливими освітніми потребами. Так, вчитель має запитати учнів, що саме можна зробити для удосконалення навчального процесу. Це може бути застосування ІКТ, або можливість надання письмової відповіді на питання замість усної, або використання сенсорних ресурсів (наприклад, макету тропічного лісу для полегшення розуміння учнями існування різноманітних природних зон), або будь-які інші заходи та напрями, про які повідомлять самі учні.

Висловлюємо сподівання, що озвучені нами методичні поради стануть у нагоді для вчителів, які викладатимуть географію в інклюзивному освітньому середовищі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Данілавичюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деспелер, Девід Харві]; пер. з англ. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 296 с.
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ: «А.С.К.», 2012. 307 с.
4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 77. 592 с.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій. Передрук і відтворення опублікованих у збірнику матеріалів будь-яким способом дозволяється тільки при посиланні на «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації».

Матеріали науково-практичної інтернет-конференції розміщені на сайті:
<http://confscientific.webnode.com.ua>

Укладачі: С.М.Кикоть, І.В.Гайдаєнко
Верстка та дизайн: І.В.Гайдаєнко

Адреса оргкомітету та редколегії:
08401, вул. Сухомлинського, 30 (к. 100),
м. Переяслав, Київська обл., Україна,
тел. +380930569496,
сайт: confscientific.webnode.com.ua